

МАГИЯТА НА А`КАПЕЛНОТО МУЗИЦИРАНЕ (ВЪЗПРИЯТИЯ И РЕАКЦИИ НА ПУБЛИКАТА И МУЗИКАЛНАТА КРИТИКА)

**Доц. Георги Петков
Департамент Музика при НБУ**

Авторитетът на българските народни хорове на световната сцена бележи своите върхове в края на XX век като новооткрита музикална атракция в световното хорово изкуство. Най-изявените български народни хорове получават покани за самостоятелни концертни турнета в Европа и по целия свят. Всички те имат заслуги не само в популяризирането на българското хорово дело и българската хорово композиторска школа по света, но и дават своя значителен принос за обогатяване на европейското хорово изкуство.

Целта на настоящата публикация е да насочи вниманието към някои от детайлите, свързани с емоционалното възприятие на публиката и медиите, породени от представянето на българското народно хорово изкуство по света, за въздействието на звуковото съприкосновение на небългарската публика с тази част от българската музикална култура, за диригентските похвати, допринасящи за успеха на концертното послание. Особеното емоционално състояние и изживяването по време на а`капелно изпълнение много често е сравнявано с „магия“. С подобен характер са и голяма част от медийните отзиви.

Като участник в международната концертна дейност, ще си позволя да споделя някои лични впечатления, породени в следствие на „теренните“ ми наблюдения върху възприятието и реакцията на публиката от различните страни. В качеството си на диригент и композитор на един от най-изявените български хорове, „Български гласове – АНГЕЛИТЕ“, имам уникалния шанс да наблюдавам и проучвам реакцията на публиката и музикалната критика в различни краища на света. Ще цитирам само няколко от стотиците отзиви за хора, написани след наши концерти:

"Небесата се разтвориха... Тези жени, пеещи така пламенно, така плътно, така завладяващо, така невъобразимо прочувствено, така прецизно, както сам Бог би звучал..."

Bay Guardian – San Francisco

"Дъхът спира... една всемирна, възвишена одухотвореност, която често надхвърля всички общоприети критерии за време и място... Почувствах се пречистен от "ангели небесни", от хор Ангелите."

The Edmonton Music Journal

"АНГЕЛИТЕ" са удивителен пример на вокална виртуозност и процъфтяваща фолклорна традиция..."

Fringe music – Edinburgh

Подобни цитати от различни краища на света, са потвърждение за магнетичния чар на българските гласове и българските автори. Но все пак това са отзивите на специалистите. А какви са впечатленията на „обикновения“ слушател, който на финала на концерта, като че ли не иска да се раздели с изпълнителите. Дали „магията“ приключва когато стихнат финалните аплодисменти? Отговора на този въпрос търсят и проучвания сред публиката, които се правят с помощта на съвременните технологии. В едно такова проучване попадна и нашият хор по време на голямото турне в САЩ и Канада през 2000г. Според интернет гиганта - amazon.com, хор „Български гласове – Ангелите“ е избран от публиката за „Гостуващ артист на САЩ – 2000г.“ Това всъщност е оценката на „обикновената“ публика. Оказва се, че тя напълно съпада с тази на цитираните вече специализирани печатни издания.

Едва ли има артист, който преди да излезе на сцената, не се притеснява за това как ще го приеме и оцени публиката?

Истинската сценична „тръпка“ се изживява само по време на живото концертно изпълнение. Това е момента, в който диригентът трябва да управлява едновременно процесите на сцената и в залата, съобразявайки се с всички обективни, субективни и неочаквани влияния върху емоционалната атмосфера, която се старее да постигне.

Предназначението на всяко изкуство е да въздейства чрез човешките сетива. За да се постигне ефекта на "магичното" е необходима безупречна синхронизация на всички съграждащи го компоненти като репертоар, програма, интерпретация, импровизация в интерпретацията, акустика, аплодисменти, реакция на публиката по време на изпълнението и след него, водене на концерта. Като изключително важен фактор за осъществяване на а`капелното тайнство е акустичната характеристика на залата. Акустичният комфорт, който би предоставила една концертна зала, в съчетание с подходящите и изпълнения, са сред най-важните условия за успешен хоров концерт. Много често тя показва едни акустични качества когато е празна (по време на звуковата репетиция) и съвсем различни когато е пълна с хора. Акустиката на концертната зала, в съчетание с реакцията и темперамента на публиката оказват своето решаващо въздействие върху самото изпълнение. Дори нещо повече – тези два фактора определят някои основни елементи на моментната диригентска интерпретация. Подходящата акустика винаги играе роля на „попътен вятър“ спрямо усилията, които се полагат на сцената. Но всяка различна по характер и темпо песен изисква различна акустика. Много често зали или катедрали с отлични звукови параметри, подходящи за изпълнения в бавни темпа, се оказват крайно неподходящи за песни с подчертани ритмични акценти и в бързи темпа. Този фактор също влияе при съставяне на програмата, но нейното ефективно подреждане е подчинено най-вече на практическия опит и наблюдения върху емоционалното въздействие на всяка творба по отделно.

Щастието да се дирижира хоров апарат, притежаващ изключителни професионални качества, в която и да е от световно известните прекрасни концертни зали, не е пълно, ако не се спечели благоразположението на публиката още в първата част на концерта. Магията на а`капелното музициране е предназначена за публиката и не я изключва като съмишленик. Приповдигнатата положителна реакция и аплодисментите са най-важния стимул за изпълнителя и знак за успешен духовен контакт. Усъвършенстването на уменията за изграждане (подреждане) на концертна хорова програма изисква внимателно наблюдение и анализ на реакциите, идващи от публиката. Диригентът не бива да се затваря в

кръгозор, свързан само със собственото му и на състава музикантско усъвършенстване. Управлението на „музикалнопроизводствения“ процес без пряко наблюдение над емоционалните възприятия и реакции на „консуматора“, за когото е предназначена продукцията, може да доведе ако не до празни то до „дремещи“ или „изнизващи се“ концертни зали. Относно професионалните навици и умения на концертиралия хоров диригент, моето дълбоко убеждение е, че той трябва да следи и управлява не само музикалната дъхова фраза от партитурата, но и тази в залата. Умението за съвременно „водене“ на хоров концерт изисква непрекъснато наблюдение и влияние върху емоционалната атмосфера в залата от първия до последния момент на целия концерт. Опитният диригент винаги усеща „тихата“ реакция още по време на изпълнението. В краткото време когато не е с гръб към публиката може да огледа „говорящия“ лицеизраз на мнозинството. В моментите между изпълненията диригентът има няколко неотложни рутинни задължения като: приемане на аплауза – заедно с хора, със солистите (ако има такива), взимане на тон за следващото изпълнение, емоционална и темпова настройка за него и т.н. Освен тези действия, той е длъжен да допълни и визуалните си впечатления от реакцията на публиката и да се възползва от свободните няколко секунди за ненаатрапчив, „хипнотичен флирт“ с нея. Важен елемент за динамиката на концерта е и диригентското „вето“ над аплодисментите, което може да се прояви в зависимост от опита и преценката му. „Ръководството“ на публиката трябва да бъде наложено неусетно в момента, когато тя е готова за това. Прекаленото изчакване на нестихващите аплаузи между изпълненията може да изиграе лоша шега в програмираните кулминации на частите или на финала на целия концерт. Ранното им скъсяване пък намалява така необходимото на певците време за нормално дишане.

Подходът на саморефлексията е изключително полезен и необходим особено в случаите когато диригентът представя чрез живо концертно изпълнение програма, включваща и негови лични авторски произведения. Оценката относно композиторското творение в живота му изпълнение, много често идва още по време на изпълнението, а не както обичайно я очакваме след него.

Подобен вид наблюдение е породено най-вече от необходимостта за обективно осмисляне на въздействието, което поражда всяко едно изпълнение върху непозната и разнообразна по темперамент публика. Това е минималната информация, необходима на всеки художествен ръководител в неговия подход при драматургичното изграждане на хоровата концертна програма. Погледнато от друг ъгъл, всеки автор би искал да усети реакцията на „чуждоземната“ публика породена от неговата собствена творба, съпоставяйки и съизмервайки нейното емоционално въздействие спрямо това на другите авторски творения. В конкретния случай, когато авторът присъства като диригент, такава коректна съпоставка е възможна само в случаите, при които няма предварително раздадени програми със заглавията и авторите на изпълненията. При такива концертни обстоятелства (липса на предварително написана програма) със сигурност няма от къде да се съпостави името на диригента с това на автор от програмата и аплодисментите ще бъдат изчистени от всякакви съмнения за куртоазно отношение или снизходителност. Подобни съмнения относно искреността на аплодисментите се пораждат случайно, когато се налага по обективни причини да бъде направена малка промяна в последователността на изпълненията.

При съставянето на концертната програма се изхожда главно от емоционалното въздействие, заложено в партитурата от автора. Затова търсенията на някаква относителна съизмеримост по отношение степента на въздействие на отделните композиции, коректна обратна връзка от публиката, е възможна само в случаите, при които няма предварително раздадени програми, или когато диригента не участва като автор. От тук следва извода, че публиката е добронамерена и пристрастна към присъстващите в залата участници в творческия процес.

Факторите, изграждащи магията на а`капелното музициране, са в непрекъснато взаимно влияние по между си. Преди концерта диригентът може да влияе на някои от тях, докато по време на изпълнението се налага да се съобразява с тях. Една част от тези компоненти се повлияват в хода на комплексната подготовка (репетиционен процес, продуцентство и мениджмънт), а други се проявяват - понякога непредсказуемо по време на изпълнението. Условиата за

успешен концерт могат да бъдат налице само при добра организация и контрол на всички фактори по веригата - от репетиционния процес до финалните аплодисменти.